

דיאלוג, אבל עם מי?

המחשבה שהפתרון האולטימטיבי לבעיות עם האחר תלוי בדיאלוג עימו מפנה את כל המשאבים להגדלת הסיכוי שדיאלוג כזה אכן יתרחש. אנשים עסוקים בניסיון להגיע אליו, לשפר אותו, למצוא את הזמן הנכון ואת המתווך הנכון שיבטיחו אותו. הם משהים החלטות עד שיהיה דיאלוג, עד שיוכלו לשוחח, לשמוע, לחוש היכן האחר נמצא במטרה לחשב את צעדיהם. בני אדם כל כך עסוקים בחשיבותו של הדיאלוג עד שהם משהים את הבירור, שלא לומר את הידיעה שבנושאים מסוימים, או רבים – אין עם מי לדבר מבעית לחשוב שבנושאים חשובים אין עם מי לדבר עדיף לזעום על כך שהצד השני אינו מגיב, אינו מתייחס כראוי או מגיב באופן לא מותאם, מאשר להבין באופן ברור ועמוק שהפערים בלתי ניתנים ולא יהיו ניתנים לגישור. שהמוטיבציות כל כך שונות שזה חסר סיכוי. תובנה כזו, אם היא מגיעה, משאירה את בני האדם בחוסר הברירה של דיאלוג פנימי, שלא לומר קונפליקט פנימי, המחייב החלטה.

עשרות שנים, למשל, מתקיים כאן ויכוח אם יש או אין עם מי לדבר בצד הפלסטיני. מצב של קונפליקט מתמשך עם הפלסטינים הוא קשה וגובה מחירים. אך מה אם נבין לעומק שאין ולא יהיה עם מי לדבר? האם נהיה מסוגלים לדון פנימי מית בסוגיה של איזו מדינה אנחנו רוצים להיות? כו השולטת בעם אחר? כו "המוותרת" על שטחים ומתכנסת לגבולותיה כשהישות הפלסטינית מעבר לגדר? התשובה שלילית. ההיסטוריה מראה כי העדפנו את הקונפליקט החיצוני על פני תהליכי קבלת החלטות בצד הישראלי.

האם נקבל את זה שבכל הקשור לבנימין נתניהו אין ולא יהיה עם מי לדבר? משפט לא באמת מתנהל כפי שאולי סוברים התובעת והשופטים, המנהלים עימו הידברות על תנאי התייצבותו לדיונים ועל אורך המשפט. הם עדיין מצפים שיכיר בסתירה הפנימית בטענתו בפני בג"צ שהוא יכול לנהל משפט בעת כהונתו, תוך שהמציאות מראה אחרת? זה לא יקרה. ברמה הפוליטית הרי אין משמעות להצעות פשרה בעניין ההפיכה המשפטית או גיוס החרדים. בנוסף, אין זה משנה מי מהמחנה הליברלי יצטרף לקואליציה. נתניהו פשוט ימשיך להיות הוא. האם שופטי נתניהו יכולים לבטל את המשפט או לנהל אותו ביד רמה? כנראה שלא. עדיף לחשוב שיהיה איהו שיה. איזושהי פשרה. לא תהיה. זו נקודה להרהור פנימי עמוק של פוליטיקאים ואזרחים כאחד. כל מי שחושב על המשך ההידברות עם נתניהו והתוכניות שהקואליציה שלו מקדמת, משתמש בתקווה לדיאלוג ככסות לאי עשייה.

כולנו גדלנו על חשיבות הדיאלוג כבסיס לפתרון בעיות ומשברים. הדיבור ככוח מרפא הוא מאבני היסוד בתיאוריה הפסיכואנליטית של ויגמונד פרויד עוד מימי עבודתו המשותפת עם יוזף ברור והמטופלת שקיבלה את הכינוי "אנה אור", והיתה למעשה יהודיה בת 20 בשם ברטה פפנהיים. בספר שכתבו יחד ב-1895, "מחקרים בהיסטוריה", פרויד וברור הניחו את התשתית לשרשרת הערך המרכזית הבאה: הדיבור משחרר מביא לקטרוס – וכתוצאה מכך הבעיות קטנות או נעלמות.

מעט מדי תשומת לב ניתנת לכוחו המתסכל, שלא לומר ההרסני, של הדיבור או הדיאלוג עם האחר. חווה זאת על בשרו נשיא המדינה יצחק הרצוג, שגם אישיותו וגם תפקידו ממוקדים, כך נדמה, בהידברות. במרץ 2023 הרצוג הציג מתווה פשרה לסוגיית ההפיכה המשפטית הנשען על חמישה עקרונות למשא ומתן, כולל חקיקת חוק יסוד החקיקה, שיאושר בארבע קריאות ובהסכמה רחבה ולא יהיה נתון לביקורת שיפוטית. מאמצי הדיאלוג נכשלו וגרמו נזק תדמיתי לבית המשפט העליון, מאחר שבעקפיין היתה בדיאלוג הזה הוכחה לכך שבית המשפט הוא גוף פוליטי שנדרשת לגביו הסדרה. לאחרונה עשה הרצוג מאמץ נוסף בנוגע להסכמה לגבי הקמה של ועדת חקירה ממלכתית. הרצוג הציע כי הרכב הוועדה ייקבע על ידי נשיא בית המשפט יצחק עמית, תוך היוועצות עם השופט השמרן נעם סולברג. עד מהרה ההצעה הוגתה על ידי בנימין נתניהו ושולחיו כהצעה מוטעה פוליטית. ושוב נגרם נזק לתדמית העליון, מאחר שהצעת ההיוועצות רומזה לכך שהשופטים מוטים פוליטית ויש "לאזן" ביניהם. מתברר שלא כל הידברות מובילה לשיפור, אבל יש הממשיכים להתאמץ, כי הם חשים שזהו הכלי המרכזי העומד לרשותם.

אל מול מוסכמות חשיבותה של ההידברות קיימת בחלקים נרחבים של החברה הישראלית ההסכמה כי יש אוכלוסיות שאין מדברים איתן. לרוב אלה הגרועים שבאויבינו שעיימם עצם ההצעה לשוחח עלול להתפס כחולשה. הפסקת השיחות עם החמאס, למשל, היא כלי שראש הממשלה משתמש בו כדי להעניש או להפעיל כוח תוך שהוא מייצר את הרעיון שההידברות לכשעצמה היא פרס הניתן במשוררה. הפסקת ההידברות מתרחשת כשיש תחושה של מבוי סתום ושהדיבור לא רק שלא יביא הקלה, אלא יגביר מצורקה. מתווכים, מגשרים ומטפלים משפחתיים וווגינים נמצאים שם כדי שהדיבור לא ייפסק להרסני, ושהמילים ישמשו להבעת אמפטיה, למציאת פתרונות ולא להעמקת בעיות. אולם כל המנגנונים הללו, הנעים על הרצף שבין הידיבור לשתיקה, מתעלמים מכוחו ההרסני של הדיאלוג עם האחר ככוח שעלול לחסום את האפשרות של דיאלוג פנימי.

מבעית לחשוב שבנושאים חשובים אין עם מי לדבר. עדיף לזעום על כך שהצד השני אינו מגיב, לא מתייחס כראוי או מגיב באופן לא מותאם, מאשר להבין באופן ברור ועמוק שהפערים בלתי ניתנים ולא יהיו ניתנים לגישור.

ד"ר איתי שילוני הוא מייסד ומנכ"ל S2R, חברה לייעוץ ארגוני-אסטרטגי ומרצה עמית בביה"ס אריסון למנהל עסקים באוניברסיטת רייכמן.

page

383